

לקוטי תורה

עם ביאורי

הרב עדין אבן-ישראל שטיינזלץ

פרשת חקת

ד"ה "על כן יאמרו המושלים"

ליקוטי תורה חקת, דף סד עמודה ד

תוכן העניינים

- 3..... ירידת הנשמה בגוף
- 5..... ממלא כל עלמין
- 6..... בחינת ממלא בעולם ונפש
- 11 בחינת שנה: רצוא ושוב
- 15 עולם - בחינת העלם

הגיליון מוקדש לעילוי נשמת אחי האהוב ינון פליישמן, שנפל במלחמה

הגיליון מוקדש לעילוי נשמת

מורנו ורבנו הגדול אשר מימיו אנו שותים

הרב עדין בן אברהם משה אבן ישראל (שטיינזלץ) זצ"ל

להקדשת החוברות לעילוי נשמת יקיריכם התקשרו: 052-886-8823

"על כן יאמרו המושלים באו חשבון וגו' . בעלי במות ארנון". הנה דרשו רז"ל [פרק ה' דבבא בתרא]: "המושלים – אלו המושלים ביצרם, בואו חשבון – בואו ונחשב חשבוננו של עולם". להבין זה, גם להבין מאמר חז"ל: "כל העונה אמן יהא שמיה רבא מברך בכל כחו, קורעים לו גזר דינו של שבעים שנה".
הנה יש להקדים בענין ירידת הנשמה בגוף, שהיא ירידה צורך עלייה כידוע. ויש להבין מהו עלייה זאת? הלא גם קודם ירידתה הייתה במדרגה עליונה ביותר, עומדת לפני ה', ובצאת הנשמה מהגוף כתיב: "והרוח תשוב אל האלקים אשר

אדם מטיל מטבע, אם סכום הזכייה הוא מיליון שקל אזי בוודאי ששווה לו להמר ולהסתכן בהפסד של השקל. כאשר אדם מחשב שכר מצווה או הפסד עבירה הוא בעצם עושה את אותו החישוב. אני מניח תפילין או מדליק נר של שבת, מצד אחד יש לי הפסד של מחיר הנר או מחיר התפילין, מצד שני הזכייה היא עולם הבא שלם. זהו החשבון שהגמרא מדברת עליו, אבל כאן הוא יבאר את העניין באופן אחר. **להבין זה, להבין מה הוא חשבוננו של עולם. גם להבין מאמר חז"ל, "כל העונה אמן יהא שמיה רבא מברך בכל כחו, קורעים לו גזר דינו של שבעים שנה"** (שבת קיט:), זה דבר מוזר, אדם עושה מה שעושה, ופעם אחת שבה הוא אומר: "אמן, יהא שמיה רבה מבורך" בכל כוחו, וקורעין לו את גזר דינו של שבעים שנה. הנה יש להקדים בענין ירידת הנשמה בגוף, הנשמה יורדת לתוך הגוף, שהיא ירידה צורך עלייה כידוע. כל הירידה של הנשמה לגוף היא ירידה לצורך עלייה. יש שיר מפורסם שעניינו השאלה למה ירדה הנשמה מאיגרא רמה לבירא עמיקתא. לשיר הזה יש כמה וריאנטים, אחד המפורסמים שבהם הוא: **מְפַנֵּי מָה, מְפַנֵּי מָה, יוֹרְדָה הַנְּשָמָה, מְאִיגְרָא רְמָא, לְבִירָא**

נתחיל עכשיו מאמר ארוך במקצת, 'על כן יאמרו המושלים'. כמו כל המאמרים הללו הוא עוסק באותו עניין אבל באופן אחר. נלמד את ההתחלה ונשאר בשאלה. כבר אמרו על זה שיש שאלות שאם משאירים אדם בשאלה כזו, היא עלולה להיות הרסנית ולהביא אדם לתהומות, אבל יש לפעמים ששואלים מישהו שאלה והשאלה הזו היא דווקא שאלה טובה. בין שהוא מוצא לה תשובה ובין שאינו מוצא לה תשובה, השאלה הזו טוב שהיא תשאר.

ירידת הנשמה בגוף

"על כן יאמרו המושלים באו חשבון וגו' (במדבר כא, כז). בעלי במות ארנון". כי הנה דרשו רז"ל [פרק ה' דבבא בתרא] המושלים, אלו המושלים ביצרם. בואו חשבון, בואו ונחשב חשבוננו של עולם. שכר מצווה כנגד הפסדה, הפסד מצווה כנגד שכרה, והפסד עברה כנגד שכרה. מאיפה יכול להיווצר הדבר הזה של המושלים ביצרם? מכך שעושים חשבוננו של עולם. הפירוש הפשוט של העניין של חישוב שכר מצווה והפסד עבירה עומד על צד מסויים של חשבון שעושים כאשר צריכים להמר. כבר פסקל כתב שכאשר

נתנה", שתשוב למקורה ושרשה, ואם כן איזה יתרון מעלה יש כאן על ידי ירידה זאת?

ויוכן כל זה בהקדים תחילה, עניין ממלא כל עלמין וסובב כל עלמין. דהנה, בחינת ממלא כל עלמין הוא אור ושפע האלקית המתלבשת ונתפסת בתוך העולמות, ובאה בסדר והדרגה בעולמות מעילה לעילה, כל חד לפום שיעורא דיליה, עד שמתלבשת גם כן בשמים ובארץ גשמיים לפי ערכם. וביאור זה הוא, כי הנה ידוע ומבואר בספר יצירה דיש בחינת עולם שנה נפש. פירוש עולם, הוא כולל כל הרקיעים והארץ וכל גופות הנבראים דדומם חי צומח

שתכלית הירידה לגוף היא ירידה צורך עליה - זה גם בעצם סוג של הימור.

כשהנשמה יורדת לתוך הגוף היא סובלת סבל גשמי ורוחני. היא סובלת גם מבעיות העולם החומריות וגם מדברים אחרים. הנשמה יכולה לצאת מהעולם הזה מרוטה למדי, נדיר שאדם יכול להתפאר שהוא החזיר את הנשמה שנתנו לו בלי ללכלך אותה. במדרש מופיע דימוי כזה על המלך שמחלק בגדים לאנשים - החכמים לוקחים את הבגדים ושומרים אותם בעוד שהטיפשים מתלבשים ומלכלכים אותם. כשהמלך קורא להם לבוא, החכמים באים בבגדים נקיים, הטיפשים באים בבגדים המלוכלכים שלהם. זה הסיכון של הנפש, היא יורדת למטה לתוך הגוף ומתלכלכת. השאלה ששאלנו היא על עצם הירידה, גם אם הנשמה ירדה והצליחה לא להתלכלך, מה היא הרוויחה מלבד זה שהיא חוזרת חזרה הביתה? השאלה היא למה היא יורדת לגוף, זה שהיא יכולה להפסיד זה ברור, אבל מה היא יכולה להרוויח? זו בעצם השאלה שאיתה הוא פותח וכמו שאמרתי זו שאלה שטוב לעמוד בה, זו שאלה שכדאי לשאול ולהישאר בשאלה משום שזו שאלה שיכולה להוביל לדברים טובים.

עמיקתא? ירידה, צורך עליה היא. לשיר הזה יש גם וריאנט חב"די שהולך בערך כך: 'הנשמה יורדת לתוך הגוף, וצוּעֶקֶת וי וי, ירידה זו צורך עליה, עד שכל זה הוא פְּדָא'.

ירידת הנשמה לגוף, עם כל הבעיות שלה, הן ירידה צורך עליה. ויש להבין מהו עליה זאת? הלא גם קודם ירידתה הייתה במדרגה עליונה ביותר, עומדת לפני ה'. ובצאת הנשמה מהגוף כתיב "והרוח תשוב אל האלקים אשר נתנה שתשוב למקורה ושרשה" (קהלת יב, ז). ואם כן איזה יתרון מעלה יש כאן על ידי ירידה זאת? מה יוצא מזה? אם הנשמה הייתה מוקדם למעלה מעלה, עומדת לפני ה'.

נניח שאדם חי את חייו בתכלית השלמות ואז רוחו שבה אל האלוקים אשר נתנה. הרי הנשמה הזו הייתה אצל האלוקים ועכשיו היא חוזרת אל האלוקים. לכן הוא שואל, 'איזה מין עליה היא זאת?' לשם מה היא הייתה צריכה לרדת בזמן שלכאורה היא לא יכולה לעלות גבוה יותר ממה שכבר הייתה? לשם מה היא הייתה צריכה לעשות את הירידה הזו? זה קשור למה שאמרנו קודם על חשבוננו של עולם, יש חשבון של שכר מצווה אבל יש גם חשבוננו של עולם מסוג אחר. כשאני אומר

ממלא כל עלמין

שיכולה להיות מהות אלוקית שהיא נמצאת, אבל היא בלתי נתפסת. בלתי נתפסת במובן הזה שאין שום מגע, שום מערכת יחסים בינה לבין העולם. נתפס בהקשר הזה, איננו בהכרח דבר שהוא מובן, אלא כשיש התייחסות בין הכלי לבין מה שהכלי מכיל בתוכו. יש דברים שהם כאילו נמצאים בפנים, אבל אינם נתפסים בפנים. לדוגמא, יש לי כלי שמכיל מים - המים נתפסים בתוך הכלי. כלומר, יש מים בכלי והמים נתפסים בתוך הכלי, הכלי באיזה שהוא מובן מחזיק אותם, הייתי יכול לקרוא לזה מלביש אותם. אולם, יש גם בתוך הכלי הזה גלי רדיו, הם גם כן נמצאים בתוך הכלי, אלא שהם לא תפוסים על ידי הכלי, הם לא מוגבלים על ידיו. אולי הם מופרעים קצת על ידיו, אבל הם עדיין עוברים - הם עוברים ומצויים שם כמו שהם נמצאים במקום אחר. בדוגמא זו, יש לנו דבר שנמצא אבל לא נתפס - הכלי הזה איננו סוגר אותו, איננו מכיל אותו, איננו מחזיק אותו באיזושהי צורה בתוכו.

נקודה זו בממלא וסובב קשורה גם להשפעה. ההשפעה הזו של הממלא באה בסדר והדרגה בכל העולמות, לפי השוני של העולם. בממלא כל עלמין ההשפעה האלוקית מתייחסת למהותו של אותו עולם, והיא הולכת באופן כללי בדרך של עילה ועלול, כלומר, באופן הדרגתי וסיבתי מדרגה לדרגה. זה מה שהוא אומר ש'כל מדרגה לפום שיעורא דיליה' - בכל דרגה יש ההתגלות שהיא לפי השיעור שלה. במקומות אחרים הוא מסביר שהתגלות שהיא מעבר לשיעור התפיסה

ויובן כל זה בהקדים תחילה, וכאן אנחנו עוברים לעניינים אחרים לגמרי, להבין כל זה צריך קודם להסביר עניין ממלא כל עלמין וסובב כל עלמין. יש חלוקה קבועה ומפורסמת איך מדברים על הקב"ה: 'ממלא כל עלמין' ו'סובב כל עלמין' - ממלא את כל העולמות וסובב את כל העולמות. זה מקביל, אם כי באופן לא מדויק, למה שקוראים בפילוסופיה המהות האימננטית והמהות הטרנסצנדנטית. זהו העניין הזה של ממלא וסובב - דהנה, בחי' ממלא כל עלמין הוא אור ושפע האלקית המתלבשת ונתפסת בתוך העולמות, ובאה בסדר והדרגה בעולמות מעילה לעילה כל חד לפום שיעורא דיליה, כשהוא מדבר כאן על העניין של ממלא כל עלמין הוא אומר שזו השראה, השפעה, הארה האלוקית שמתלבשת בתוך העולמות. כשאני אומר שהיא 'מתלבשת בעולמות' זה שונה מלומר 'נמצאת בתוך העולמות'. כשמשהו נמצא בתוך המציאות של העולם, אין בהכרח יחס בין הדבר הנמצא לבין העולם, כשאני מדבר על מתלבש יש יחס בין הלבוש והלובש. היחס יכול להיות קרוב יותר או רחוק יותר, אבל כשאני אומר שדבר מתלבש בתוך השני, משמעו שלמתלבש וללבוש יש קשר מסוים זה עם זה. הלבוש מגלה ומסתיר כאחד את מה שמתלבש בתוכו, הוא הכלי, הוא ה"מדיום" שלו.

במובן זה יש מהות, המהות האלוקית, שמתלבשת בתוך העולמות, ועל כן היא נתפסת בתוך העולמות. ההבדל הוא

מדבר. ונפש הוא בחינת חיות אלקות המתלבש בהם בחינת ממלא כל עלמין. והתלבשות זו הוא על ידי בחינת שנה, וכמו שיתבאר.

והנה בבחינת עולם יש גם כן חילוקי מדרגות גבוה מעל גבוה לאין קץ, בבחינת הזדככות החומר והכלי. שכל הגבוה גבוה הוא יותר רוחני ומופשט מן ההגשמה, כמו שנראה בחוש במעלת גוף החי על בחינת דומם וצומח, ובחינת מדבר למעלה מבחינת חי, וכן דרך כלל חומר הרקיעים מזוכך לאין שיעור מחומר הארץ ויסודות גשמיים. ועל דרך זה גבוה מעל גבוה כנודע, שכמו שיש שבעה רקיעים גשמיים כך יש גם כן שבעה רקיעים רוחניים, נקראים שבעה היכלות,

היצירה מחלק את המציאות לשלושה חלקים: עולם, שנה ונפש. עולם זה מה שהיינו קוראים 'מקום', אם כי אנחנו בהכרח צריכים להוציא ממנו את המימד החומרי; שנה זה הזמן; ונפש הוא ההוויות המודעות שנמצאות בכל דרגה ודרגה. במובן מסוים אין חלוקה זו חלוקה של חלל וזמן, אלא היא חלוקה משולשת של חלל, זמן ומה שממלא אותם, שהרי מה שממלא אותם איננו יכול להיות מוגדר לא כחלל ולא כזמן, אלא כאותן ההוויות הקיימות בתוך המציאות הזאת, כפי שמופיע ב'ברוך שאמר': "ברוך מרחם על הארץ, ברוך מרחם על הבריות" - הארץ היא דבר אחד, והבריות הן דבר אחר. הנפש היא הבריות שבכל עולם ובכל דרגה - אם בעולם שלנו יש סוג אחד של נפשות, בעולם אחר יש סוג אחר של נפשות. הנפשות של עולם אחר הם אולי לא נפשות של בני אדם, אבל הם היצורים של המציאות בעולם זה.

פירוש עולם, הוא כולל כל הרקיעים והארץ וכל גופות הנבראים דדומם חי צומח מדבר, ונפש הוא בחי' חיות אלקות המתלבש בהם בחי' ממלא כל עלמין. מה הוא הנפש של הדברים? זה החלק של חיות, פְּנִים, כוח החיים שיש בכל הדברים

היא לא התגלות בכלל. כשמישהו מדבר הוא יכול לדבר לאנשים שונים, אבל אם הוא רוצה להיות מובן - על הדברים להיות לפי שיעורו של השומע, אם הדברים הם מעבר לשיעורו של השומע הוא לא יקלוט אותם בכלל. מבחינה זו שתיקתי ודיבורי הם אותו דבר. הצד הזה שהמקבל מקבל לפום שיעורא דיליה הוא משמעותי. עד שמתלבשת גם כן בשמים ובארץ גשמיים לפי ערכם. היא לא שייכת רק כל לעניין של הארה, כמו גם שהממלא כל עלמין אינו שייך רק בעולמות רוחניים, אלא גם בשמיים הגשמיים והארץ הגשמית עם כל אשר בה בכל דבר ודבר.

לעומת ההתגלות של הממלא ישנה ההתגלות של 'סובב כל עלמין', והתגלות זו היא כאשר הדבר נמצא בעצמו. בין שאתה מבין אותו ובין שאינך מבין אותו, בין שאתה תופס אותו או לא תופס אותו - הוא איננו מתייחס אליך, אלא הוא עומד לעצמו כהווייה, כמהות לעצמה (הוא עוד יסביר בהמשך).

בחינת ממלא בעולם ונפש

ועכשיו הוא מבאר יותר בנקודה הזאת, וביאור זה הוא, כי הנה ידוע ומבואר בספר יצירה דיש בחי' עולם שנה נפש, ספר

החי על בחי' דומם וצומח, ובחי' מדבר למעלה מבחי' חי, וכן דרך כלל חומר הרקיעים מזוכך לאין שיעור מחומר הארץ ויסודות גשמיים. ועל דרך זה, גבוה מעל גבוה כנודע, שכמו שיש שבעה רקיעים גשמיים כך יש גם כן שבעה רקיעים רוחניים והם נקראים שבעה היכלות, ויש כמה בחי' ומדרגות בחי' היכלות הנ"ל. ואם כן לפי זה, יש מהויות דקות שהם עדיין בתחום החומר, מהויות פחות חומריות שהם עדיין נחשבות בתחום הזה של עולם. גם בעולמות רוחניים יש חיים, ויש להם המדיום שלהם, אלא שהוא לא חומרי אלא הרבה יותר מופשט. יכול להיות דבר שיש לו גוף ונפש, והגוף והנפש הם שניהם רוחניים. המשל הכי פשוט הוא המשל בעצמו - משל הוא לא הוויה חומרית, הוא סיפור. בתוך המשל יש את הגוף שהוא הסיפור, ויש את הנפש שלו שזו המשמעות של העניין הזה. הנה דבר שאנחנו מכירים היטב והוא בעל גוף ונפש, ושניהם לא חומריים אלא רוחניים. כמובן שהם ניתנים להיכתב או להימסר באופן גשמי, כמו כל דבר שאני יכול לדבר עליו, אבל במהותם הם גוף ונפש רוחניים. לפעמים ישנה קומה נוספת. יש דברים שהם רב קומתיים, רב ממדיים ורב שכבתיים, ואז יש נפש, ויש נפש לנפש, כלומר, משמעות פנימית נוספת בתוך הדרגה הנוכחית. למשמעות הפנימית הזו יש משמעות שהיא התוך של המשמעות החיצונית, כך יוצא שגם לנפש שלו יש נפש פנימית יותר. ואלה דברים שאנו פוגשים ובהחלט מסוגלים להכיר אותם. אני רק רוצה לומר שכשמדברים על גופים

הללו. במקומות אחרים מדברים על זה, שאני יכול לדבר על הנפש לא רק של אדם, אלא גם על הנפשות גבוהות מאדם מצד אחד, וגם על נפשות שלמטה ממנו. אני יכול לדבר לא רק על נפש של חתול, אלא גם על נפש של הר ועל נפש של כל דבר. הנפש של דבר זה כוח החיים, לפי המידה של החיים שיש באותו הדבר. החיים יכולים להיות מוגדרים בהגדרה הזואולוגית שמגדירים אותם באופן מסוים, אבל אני יכול לומר שכשיש מידה של חיות, של קיום, בצמח - אז יש לו גם כן נפש משלו; לדומם יש גם כן איזושהי חיות, והיא נפשו של הדומם. בצד זה, הנפש של גביש מלח והנפש של גביש של סוכר, עם השינויים השייכים בהם - היא לא אותה הנפש בדיוק. עכשיו הוא מעיר פה [והתלבשות זו של הכח האלוקי, של החיות בתוך המציאות, בתוך החומר הוא על ידי בחי' שנה וכמו שיתבאר].

כעת הוא נכנס בשלושת הבחינות האלו בהרחבה: והנה בבחי' עולם יש גם כן חילוקי מדרגות גבוה מעל גבוה לאין קץ מהו העניין של גבוה? בבחינת הזדככות החומר והכלי. כשאני מדבר על עולם, אני אומר שיש עולמות יותר גבוהים ועולמות יותר נמוכים, שהרי אין אני מדבר על גיאוגרפיה, אלא על מעלתם מבחינה של זיכוך החומר. ככל שהחומר של המציאות הוא יותר זך, ככל שהחומר הוא פחות גולמי, פחות חומרי, פחות מוחשי - העולם הוא גבוה יותר. עולם שבו הצד של החומר הוא בבחינת הזדככות החומר והכלי. שכל הגבוה גבוה הוא יותר רוחני ומופשט מן ההגשמה. כמו שנראה בחוש במעלת גוף

ויש כמה בחינת ומדרגות בחינת היכלות הנ"ל. וכך גם כן בחינת הנפש, והוא האור והחיות האלוקי הנמשך להן מאור אינסוף ברוך הוא, ומתלבש בהעולמות, הוא בהם בחילוק מדרגות לפי ערך בחינת הזדככות מהות כלי העולם, כך מאיר ומתגלה בו בחינת האור והנפש. שבעולם העליון האור והחיות שם מבחינת מעלה ומדרגה העליונה, כמו בגן עדן העליון הנשמות יושבין ונהנין מזיו. ועל דרך זה הולך האור ומשתלשל בירידת המדרגות רבות מאד, עד שבא ונמשך האור והחיות בעולם השפל בצמצום גדול מאוד. והן אור וחיות שמים וארץ והמזלות הקבועים בהם, ש"אין לך עשב מלמטה שאין לו מזל מלמעלה, המכה

שזיו השכינה הוא שם בדרגה אחרת מאשר בעולם שלנו, הוא אחר כך ידבר על זה. בצד אחד אנחנו אומרים שאין מקום פנוי בלא שכינה – "למה נגלה ה' בסנה? לומר שאין מקום פנוי בלא שכינה, אפילו סנה" (שמות רבה ב, ה). אך יחד עם זה, אור השכינה מתגלה בתוך המציאות שלנו אחרת מאיך שהוא מתגלה בתוך מציאות אחרת. לפי ערכו של כלי המציאות של כל עולם מתגלה בתוכו האור בדרגה גבוהה יותר. בהקשר זה, אחת הבעיות שעסקו בה היא מה שמוזכר בכל מיני ספרים על גלגולים – שמכניסים נפש של אדם לגוף של כלב. מה שקורה שם הוא שהנפש האנושית מוגבלת על ידי הגוף של הכלב, וממילא איננה יכולה להתגלות במלואה; הגוף של הכלב מוגבל מבחינת הכלים והגילויים שלו. זה חוזר לאותה נקודה שאני יכול להלביש דברים בצורה שלמה לפי ערכם, ואם הכלי והתוכן אינם שייכים אחד לשני - יכולה להיות חפיפה חלקית או אף חוסר חפיפה מוחלט. לכן העניין הזה שהוא אומר שככל שהעולם הוא גבוה יותר, גם ההארה שבתוכו היא גבוהה יותר. כמו שאמרנו על בחינת ממלא כל עלמין שהיא הבחינה שנותנת חיים בכל עולם, לפי דרגתו של העולם. בתוך עולם

רוחניים ונפשות רוחניות, לא מדברים רק על דברים ששייכים לספרי מיסטיקה, אלא שאלו דברים שאנחנו בעצם מכירים אותם. גם הדברים המוכרים בנויים ממה שהיו קוראים לזה – החומר והצורה (החומר, ה'מטריאה' – הגוף, והצורה היא הנפש) ואנחנו יכולים לראות דרגות אלו אפילו באותם דברים שאנחנו משיגים, רואים ומכירים. ההבנות האלו של נפש ונפש לנפש, נמצאות בין השאר בדברים שאנשים מסתכלים ורואים בכל עת ובכל שעה, שלא לדבר על דרגות גבוהות יותר. וכך גם כן בחינת הנפש, והוא האור והחיות האלוקי הנמשך להן מאור אינסוף ברוך הוא, ומתלבש בהעולמות, הוא בהם בחילוק מדרגות לפי ערך בחינת הזדככות מהות כלי העולם כך מאיר ומתגלה בו בחינת האור והנפש. לכל גוף יש את הנפש המתאימה לעצמו, כיוון שאם יש גוף שהוא יותר מזוכך, הוא יכול להכיל בתוכו נפש בדרגה יותר גבוהה, כפי שהסברנו על נפש ונפש דנפש. לפי ערך בחינת הזדככות מהות כלי העולם, כך מאיר ומתגלה בו בחינת האור, שבעולם העליון האור והחיות שם מבחינת מעלה ומדרגה העליונה כמו בגן עדן העליון שאנחנו אומרים שהנשמות יושבין ונהנין מזיו.

המזל הזה של העשב הוא בדרגה נמוכה כל כך, שכל מה שהוא יכול לעשות זה רק לומר לו גדל. אמנם, מזל זה קשור לדרגה גבוהה יותר - לסיבה שלו, לשורש שלו, אבל הדרגה הגבוהה היא איננה יכולה לדבר לעשב. וכך זה הולך הלאה והלאה עד למעלה העליונה, זו אחת הבעיות. זה חלק ממה שהו שמדובר בכל מיני מקומות: האם אפשר לבנות קומוניקציה, לא עם החתול, אלא עם השורש שלו? האם אני יכול לבנות קשר אל שורשי המציאות? אחד ההסברים שמופיעים בספרים על המושג של נס שמחולל נביא או צדיק, הוא שהוא כאילו מדבר אל שורשיהם של הדברים, וכאשר הוא מדבר על שורשיהם של הדברים הוא מניע אותם לעשות דברים שהם בעצמם אינם מסוגלים לעשות.

לדוגמא, אני אינני יכול לשכנע מולקולה של מים שתעשה משהו בשבילי. זה לא שכוח החיות שיש בטיפת המים היא רעה או מרושעת או הרסנית, אלא היא, ניתן לומר, מטומטמת מכדי להבין כל דבר שהוא. מעבר לעניין הזה שהייתי אומר שלטיפת המים יש את הקוהזיה שלה, את המבנה שלה, את מה שהיא שומרת על מהותה, צורתה, תוכנה וכיוצא בזה, מה עוד היא יכולה להבין? הרי כשאני מדבר על החיות שלה אני מדבר על דברים אלו. אולם, אם אני יכול לדבר, לא לטיפה אלא אל השורש שלה בדרגה יותר ויותר גבוהה, אז אני יכול לשכנע את הטיפה לזוז הצידה ולעשות דבר כזה או לעשות דבר כזה. באותו עניין, יש סיפור שעוסקים בו הרבה מאוד בפילוסופיה היהודית מימי הביניים

כזה וכזה סוג ההבנה והשגה הוא כזה וכזה, סוג החיים הוא בדרגה כזו וכזו, ומשום כך יש להם אפשרות להגיע עד למדרגה מסוימת.

ועל דרך זה, הולך האור ומשתלשל בירידת המדרגות רבות מאד, עד שבא ונמשך האור והחיות בעולם השפל בצמצום גדול מאוד. האור הזה, שמאיר בעולם העליון ושהנשמות יושבות ועטרותיהן בראשיהן ונהנות מזיו השכינה, יכול להגיע עד לעולם הזה, שהרי גם בו האור האלוקי; אבל הוא מתגלה לפי הערך והכלים של העולם הזה - בצמצום גדול.

והן אור וחיות שמים וארץ והמזלות הקבועים בהם, ש"אין לך עשב מלמטה שאין לו מזל מלמעלה, המכה בו ואומר לו גדל" (בראשית רבה י, ו), והוא בחינת החיות והנפש היותר אחרון, המחיה בחינת העשבים.

זו נקודה שברצוני להתעכב עליה. לכל עשב יש מזל שמכה אותו, זה מה שהוא דיבר על הנפש. לאותו לעשב יש כוח של חיים, וכוח החיים הזה הוא שמגדל את העשב האינדיבידואלי הזה. לכל עשב ועשב יש כוח החיים שלו, וניתן לומר שכוח זה הדרגה הנמוכה ביותר של התגלות של חיים. מובא בשם האר"י הקדוש, שאני יכול לדבר גם על כוח החיים שנמצא בשולחן - המזל של שולחן, או המזל של פיסת אדמה; זה שוב, במובן הזה שיש להם כוח החיים שלהם, שהוא המזל שלהם. כמו שהוא יסביר אחר כך, מכיוון שהדרגות קשורות זו בזו, גם כאשר יש דרגה מעל דרגה הם עדיין נמצאות באיזה סוג של יחס ביניהם.

אני צריך להגיע לנקודת השורש, בנקודת השורש אני יכול לעשות שינוי. יש מקרים שאני צריך להגיע עוד יותר גבוה, אני צריך להגיע לא לרמה אחת אלא שתיים, שלוש או עשר רמות גבוה יותר כדי לבנות קומוניקציה, כדי שאני אוכל לעשות איזה שינוי בתוך המציאות. זה הוא נושא לעצמו, אלא שהוא מדבר על זה כאן בנוגע לכך שלכל דבר במציאות יש איזה סוג של נפש, ולדבר הזה שקוראים לו שורש הנפש, שמתייחסים אליו כאל דבר מופשט, קוראים המזל של הדבר.

הוא מוציא את המילה מזל מהגדר של כוכב (כוכבים ומזלות) לגדר רחב יותר. במקום אחר הוא מדבר על זה שהוא שמזל קשור באופן דקדוקי למילה 'נזל', לפי זה המשמעות היא שזה הדבר שהוא שופע, שנוזל אל הדברים, הצינור שמזיל מתוכו לדבר אחר. במובן הזה כשאומרים שיש לכל דבר מזל מתכוונים לשורש שממנו הוא מקבל את החיות שלו. וכמו שהתבאר, מדובר על דברים קרובים כמו עשב, לא צריך ללכת רחוק.

בספר דניאל מדובר על 'שר מלכות פרס' ועל 'שר מלכות יוון', שמה יש את מה שהוא קורא לזה המהות הכוללת של האומה שנמצאת מעבר ליחידים שלה. דבר זה נקרא המזל של האומה, והוא מעבר לדרגת הנפש של הפרט. הנפשות הפרטיות מתנקזות ובאות משורש אחד גבוה, והשורש הגבוה הזה הוא השר של האומה. זה שבעים השרים של העולם, שהם חיים בתוך העולם. אם מישהו מתעניין בדברים האלה, יש כל מיני תיאורים על זה, בחלקם אני אפילו לא

והלאה. פנחס בן יאיר עבר עם כמה אנשים ליד נהר, והנהר זורם ואי אפשר לעבור אותו. רבי פנחס בן יאיר מיהר, אז הוא אומר לנהר גינאי, גינאי, אני הולך לעשות איזה דבר חשוב, תפסיק לזרום. והנהר הפסיק לזרום. אחר כך מסופר שהיה איתם גם גוי אחד, אז רבי פנחס בן יאיר אמר לנהר, עכשיו תפסיק עוד פעם לזרום, אחרת מה יגידו? ככה עושים לאנשים שהולכים יחד איתנו בדרך? ואומרים שם בגמרא שמה שעשו משה ושישים ריבוא מישראל רק פעם אחת, שעברו את ים סוף, אז הוא יכול להגיד לנהר לפחות פעמיים או שלוש פעמים להיחצות (ע"פ חולין ז.). דיברו על העניין הזה, שכוח החיים של הנהר הוא לא בגדר שהוא מסוגל להבין. אולם, גם אם אין אני יכול לדבר על הנהר, אני יכול לדבר אל שורשו של הנהר. אני יכול לדבר לדרגה יותר גבוהה שלו, אני יכול להגיע לאיזושהי נקודה של קומוניקציה, ואז הנהר יפסיק הפסיק לזרום לרגע, הוא צריך לעשות את זה.

מעין הדבר הזה מצוי גם בעולמנו כשאנחנו עוסקים בהיררכיה בתוך העולם הזה. כשזה מגיע בדרגה נמוכה אני לא יכול לשנות שום דבר, לעומת זאת כשהולכים לממונה או לממונה על הממונה, אני יכול לעשות שינוי בהיררכיה. זה כדי רק להראות שזה לא קשור במבנה האנושי, אלא הוא קשור בתפיסת ההיררכיה בכלל, זה נכון אפילו לגבי מחשב. יש בכל דבר ריבודים של דרגות עוצמה, יש דרגה מסוימת שאני לא יכול לעשות שום שינוי, וכדי לעשות שינוי

שייכות כאחת; המערך הכולל של כל הנפשות כולן הוא מה שאנחנו קוראים 'ממלא כל עלמין', וזה מגיע מן העולם שלנו עד לרום המעלה. **ולערך בחינת העולם כך הוא בחינת הנפש.** מכיוון שהיא מתלבשת בעולם, לפי מדרגתו של העולם תהיה גם מדרגת הנפש. כמו שהסברנו, שלכל עולם יש נפש לפי ערכו ומהותו, זה הולך כך דרגה אחר דרגה.

בחינת שנה: רצוא ושוב

אך כאן הוא נכנס, להבין ענין בחינת שנה, עד עכשיו דיברנו על הנפש ועל עולם, כעת הוא ידבר על שנה. אני יכול לדבר על שנה במובן של זמן, אבל השאלה היא מה הפונקציה של זה בתוך ההקשר של עולם ונפש. הענין דהנה אנו אומרים: "ובטובו מחדש בכל יום מעשה בראשית" (מתוך סידור התפילה). **ופירוש וענין התחדשות זו הוא, מה זאת אומרת מחדש בכל יום? כי הנה כתיב: "והחיות רצוא ושוב כמראה הבזק",** (יחזקאל א, יד) מתוך תיאור המרכבה של יחזקאל. מדובר שם על זה שהחיות הולכות רצוא ושוב כמו הבזק, החיות כל הזמן נעות רצוא ושוב על מראה הבזק. (אגב, אנחנו לא יודעים מה זה בדיוק בזק, אנחנו מניחים שזה מין הבזק של אור כי זה מתאים לדבר שהוא הולך רצוא ושוב, אחד הפירושים העתיקים הוא שבזק הוא אור שיוצא ונפלט מכבשן, הוא נראה כאילו נכנס ויוצא). **על דרך משל, החיות של רוח החיים שבאדם שהוא דופק בלבו בבחינת רצוא ושוב בנפש האדם, אנחנו מכירים את העניין הזה של החיות רצוא ושוב, משום שחינו וכל**

יודע את משמעם. ראיתי באיזה ספר ששני אדמו"רים מדברים, ואחד שואל את השני אם הוא יודע איזה מכנסיים לובש השר של הונגריה? השני ענה, נדמה לי שהוא לובש מכנסיים אדומים אבל זה אני כבר לא בטוח. במובן הזה, השר של האומה, שהוא המהות הכוללת שלה והוא בדרגה יותר גבוהה מאשר המהויות הפרטיות, הוא מלאך. מה שדניאל רואה ועם מי שהוא מדבר זה עם מלאכים. אגב, מופיע גם בדניאל וגם בפיוטים שהשר של ישראל הוא מיכאל, הוא המהות הכוללת של האומה, והוא מלאך. אז יש דרגת נפש שהיא מלאך ויש דרגת נפש שהיא הוויה פחותה מזה. מדוע? מפני שמיכאל, כמהות כוללת, הוא נמצא בדרגה יותר גבוהה, החומר בו הוא נמצא שונה, דרגת העולם שהוא נמצא בתוכו - הוא לא העולם שלנו. הנפש שלנו היא נפש שמתייחסת לגוף, ולכן יש נפש פרטית לגוף פרטי. לגבי עולמות אחרים יש מה שהוא קורא 'נשמה כללית', וזה מהויות אחרות יותר גדולות שמגיעות עד להיקף של עם שלם.

ולכן, וכל בחינה הזו סדר ההשתלשלות של בריאת הנפש והעולם, **בבריאה יצירה עשייה מריש כל דרגין עד סוף כל דרגין כמו בעשבים הגדילים מהמזל, הוא הנקרא ממלא כל עלמין, היינו בחינת נפש המתלבשת בבחינת עולם.** ממלא כל עלמין, הוא בעצם סך הכל של כל הנפשות של כל המציאות, מפני שנפש החיים של כל המציאות הוא ה'. נפשו של העשב היא ניצוץ, הארה מהשתלשלות מעניין זה. כמו שמופיע ביחזקאל (יח, ד): "נפש האב ונפש הבן לי הנה", כלומר, כל הנפשות כולן

ואז זורם החוצה, רץ החוצה לאיברים השונים, ואחר כך הוא חוזר ללב, הדבר הזה הוא הקצב המתמיד שאנחנו מכירים.

וכדוגמא זאת הוא למעלה בחיות האלקי שבנבראים בחינת רצוא ושוב, וזהו והחיות רצוא ושוב דזה קאי על כללות החיות שבעולמות, כעת הוא אומר, שלא רק הנשימה שלנו היא רצוא ושוב, אלא מערך החיים בכללתו הוא רצוא ושוב. אם הסברנו קודם שהקב"ה הוא בבחינת ממלא כל עלמין, הוא נפש כל העולמות, אז הייתי אומר שנפש זו היא כמו הנפש שבתוכנו - היא כל הזמן נושמת. הנשמה הזו כל הזמן נושמת, כלומר, היא פועלת כל הזמן ברצוא ושוב, החיות באה אל כל המציאות, ואחר כך מסתלקת מכל המציאות. והעניין הזה של הרצוא ושוב הוא הקצב המתמיד של החיות ההולכת והנוצרת בכל העולמות.

וזהו גם כן בחינת 'מטי ולא מטי' הנזכר בעץ חיים. בספר עץ חיים ישנו הביטוי הזה. 'מטי ולא מטי' פירושו נוגע ולא נוגע, מגיע ולא מגיע, זהו צירוף או אופן אחר של הביטוי של רצוא ושוב. כאן זה לא עניינו, אבל במקומות אחרים הוא מחלק חלוקה בין הבחינות השונות. אם להגיע לשורשו ההבדל, כשאנחנו מדברים על רצוא ושוב אנחנו מדברים על ההתייחסות כלפי המציאות, לעומת זאת, כשאנו מדברים על 'מטי ולא מטי' ההתייחסות היא כלפי הקב"ה - הדברים כאילו רצים אליו ונוגעים ואינם נוגעים, מתקרבים ומתרחקים. בכל אופן, מה שהוא אומר זה שקצב החיים של העולם

פעילותינו בנויים על הקשר הזה של רצוא ושוב. דהיינו, בחינת הסתלקות לחזור למקורו, ובחינת התפשטות להחיות האיברים, כידוע שמזה באה סיבת הנשימה. זה נכון גם לגבי הלב וגם לגבי הנשימה, אנחנו כל הזמן בתנועה המתמדת הדו צדדית הזאת, זאת היא הגדרת החיים שלנו ובה הם תלויים. לתנועה זו הוא קורא רצוא והשוב. הרצוא ושוב פועלים בשני כיוונים הפוכים: יש תנועה אחת של התכנסות, כשהדם בא מן האיברים חזרה אל הלב, זה השוב; ויש תנועה שנייה של יציאה מהלב, והיא הרצוא. הרצוא הוא כשהדבר מן המקור שופע החוצה, והשוב זה כשהוא חוזר אחורנית. וכן חוזר חלילה שמסתלק אחר שמתפשט, ואחר כך חוזר ומתפשט, וכך הוא בכל רגע - על כל נשימה ונשימה יש הסתלקות והתפשטות.

חשוב לו להביא משלים אלו, מדוע? מפני שהוא עוד יסביר על 'המחדש בטובו בכל יום' שלא רק בכל יום הוא מחדש מעשה בראשית, אלא בכל רגע; בכל רגע יש דבר שמתחדש, בכל רגע הוא נוצר ונהרס. לכן הדוגמה שהוא הביא, היא לא רק דוגמה בשביל להסביר מה זה רצוא ושוב, אלא גם בשביל להראות שאנחנו חיים כל הזמן עם הדבר הזה. זה דבר שיכול להפתיע אותי, שהעולם שלי הוא מה שקוראים לו חי ברצוא ושוב, שאני חי כך, שאפילו צפרדע חיה כך. וזו הנקודה, להבין שמה שנראה כאילו כביטוי ששייך למסתורין גבוהים הוא מאוד מאוד קרוב אליי, הרצוא ושוב הוא אכן בכל הדברים הללו. הקצב הזה של החיים שחוזר אל מקורו

נוצרים מחדש. אם אני לוקח את התיאור באופן מילולי, יש כאן ממש תיאור דומה לנשימה, אתה אוסף את רוחך ומוציא את רוחך, הם הולכים הלך ושוב בתוך המציאות הזו. המחזוריים הגלויים לנו הם יותר קטנים, המחזור שאנחנו רואים אותו בכל יום זה המחזור של יום ולילה. בתוך עצמנו יש לנו מחזוריים שהם שישיים פעם לדקה, ויש לנו גם מחזוריים שאנחנו לא מרגישים בהם - מחזוריים חיים שבנויים על רצוא ושוב - שהם הרבה יותר מהירים מזה. לסיכום, יש דברים שאנחנו יכולים לדבר עליהם בצורה או בצורה אחרת, אבל באופן כללי כל אלה הם רצוא ושוב. וזהו ענין בחינה שנה, כי שרש התהוות הזמן הוא מצד בחינת המשכה זו, שהחיות נמשך בבחינת רצוא ושוב שהוא הסתלקות והתפשטות, ועל ידי זה נתהווה זמן, רגע, על דרך משל כי על ידי שהחיות רצוא ושוב הרי מוכרח להיות שיהוי זמן מה. האדמו"ר הזקן מגדיר כאן את שורש התהוות הזמן. הזמן הוא, בעצם, מה שנמדד על ידי הרצוא ושוב - הזמן הוא מה שמודד את הרצוא ושוב; מפני שלעצם ההגדרה של רצוא ושוב לא משנה באיזה קצב הם הולכים, הקצב של הרצוא ושוב זה מה שקובע את מה שאנחנו מגדירים זמן. אגב, המושג של זמן זה 'שנה', לאמור, הדבר הזה משתנה, ולכן הזמן שמשתנה באיזה שהוא אופן של קצב, בשורשו הוא בדיוק הרצוא והשוב. התנועה המתמדת היא אגב, האופן שבו אנחנו מודדים את הזמן הסובייקטיבי שלנו, ושבנו אנחנו מודדים את הזמן של דברים אחרים. אבל האדמו"ר אומר שבעצם מהותו של הזמן

הוא שהדברים כמו נוגעים ולא נוגעים, והערגה הזו של נוגע ולא נוגע, הוא ההגדרה של חיות כל העולם.

וזהו ענין ההתחדשות החיות, כמאמר "מחדש בכל יום תמיד מעשה בראשית", שהרי כל רגע מסתלק החיות הראשון וחוזר ונמשך חיות חדש ממקורו, וכך הוא תמיד בחינת רצוא ושוב. שהחיות רצוא ושוב, וכוונתו היא שהחיות של כל המציאות, בכל אורכה ובכל מהותה, היא כל כולה רצוא ושוב. ולכן, כשאני אומר המחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית זה רק חלק מההתחדשות. מדוע אני מדבר עליה? משום שהתחדשות זו שבכל יום אני רואה בעיני שלי כשאני מסתכל בעולם.

כאשר אני מסתכל על כדור הארץ, אני רואה את הריתמוס הקיים בו, אני רואה את קצב הנשימה בהיקף הגדול. יש יום ויש לילה, יש אור ויש חושך, יש זרימה שמזרימה כוח וחיים בתוך העולם, ויש הסתלקות שלה, יש מקצב של פעם אחת ביום ויש מקצבים ארוכים יותר. גם קצב של שנה, שהוא קצב איטי, כולל בתוכו את הצמיחה ואת ההכמישה, את הגדילה ואת המוות. עצם התפיסה של המוות קשורה גם כן למקצבים אלו. גם בלי לצטט ספרי קבלה, (ואני רוצה לא לעשות זאת), אותו תיאור ממש של נשמת החיים של העולם נמצא גם בתהילים במזמור ק"ד. מדובר שם על "תוסף רוחם יגועון" ואחר כך "תשב רוחך יבראון, ותחדש פני אדמה" (פס' כט-ל), זה בדיוק על מה שהוא מדבר - אתה אוסף את הרוח ואז הם כולם מתים, אתה משיב את הרוח, והם כולם

חיים חומריים ויש חיים רוחניים; בכולם יש באותה מידה את העניין הזה.

וכמה שנתבאר במקום אחר באריכות בפירוש וענין "תשובה קדמה לעולם" (תנחומא פרשת נשא, סימן יא). כפי שהתבאר במקום אחר באריכות, זה קשור לנקודה הזו שתשובה קדמה לעולם - שיש דברים שהם נמצאים לפני הרצוא ושוב. במובן מסוים הייתי אומר ככה: המהות של התשובה היא המהות של השוב לפני שיש רצוא, לפני הרצוא יש שוב. הסיבה לכך היא שכל הדברים הרי באים מן המקור, לכן התנועה הראשונה, הנקודה הראשונה היא בעצם הנקודה שבה אין שום דבר. רק אחריה יש נקודה שבה דברים יוצאים החוצה. וזו ההגדרה של תשובה בכל המשמעויות שלה, שבעצם מה היא תשובה? התשובה היא החזרה של הדברים למקום הראשון שלהם, לעמדה הראשונה שלהם, זו בעצם המהות של תשובה. לכן התשובה איננה מדברת דווקא על חזרתו של אדם למקום או לנקודה מסוימת שהוא עמד בה, אלא לתשובה בהיקף גדול - אני חוזר אל התבנית המקורית, החזרה אל התבנית המקורית זה מה שקוראים תשובה, ויש בזה כך וכך דרגות שהן תלויות בגודלה, בטיבה, בעומקה של התשובה. השאלה היא עד לאן אני עושה תשובה: אני לפעמים עושה תשובה שאני חוזר מן הרחוב הביתה, יש תשובה שאני מגיע עד איזה שהוא שורש, ויש תשובה שמגיעה עד כסא הכבוד, ויש תשובה שמגיעה עד מעבר אליו - זה תלוי מה היה עומק של החזרה הזו, תלוי עד היכן הצלחתי לשחזר

היא התנועה הזו, הקצב הזה של הרצוא והשוב התמידיים.

כי ומצד ריבוי בחינות ההתחלקות החיות לבחינות ומדרגות רבות מאד, וכל בחינה ומדרגה מפרטי מדרגות אלו נמשך על ידי רצוא ושוב, לכך מתהווה הזמן כמו שהוא אצלינו כו' זאת אומרת שהזמן המדיד שלנו הוא זמן שאני מודד אותו ברצוא ושוב של תנועות ששייכות בתוך העולם שלנו. אין לי שעון שיכול למדוד את איך שחיות הקודש עושות רצוא ושוב, יש לי שעון שיכול למדוד דברים בעולם שלנו. מכיון שגם ברצוא ושוב יש סדר השתלשלות, שעובר במהירויות שונות ממהויות רוחניות מופשטות לגמרי עד למהירויות של חומריות לגמרי, בזמן שהרצוא ושוב פועל בתוך מערכת חומרית - יש לנו את מהות הזמן כפי שאנחנו מכירים. זהו העניין הזה של שנה. וזה יוצא מהעניין הזה של הרצוא והשוב שהוא הקצבים, כלומר, קצב השינוי שיש בתוך המציאות הוא מפני שיש שינוי כזה במציאות. השינוי הזה הוא שמגדיר אותו ויוצר את הזמן שלנו.

מה לפי זה מגדירה השנה? השנה מגדירה כמה נפש יש בעולם. השנה היא מידת הנפש שיש בעולם, והיא מודדת בתוך העולם כמה נפש יש בו. כשנכנסת נפש זוהי נקודת ציון אחת, וכשהנפש יוצאת זוהי נקודת ציון שנייה, וזה מה שהוא קורא לו זמן. הזמן הוא הקצב הזה של החיים הזורמים הלך ושוב בתוך המציאות. וכפי שהוסבר, יש חיים של הגוף פרטי ויש חיים של עולם שלם, יש

שיחקתי כך וכך, עשיתי כך וכך צעדים - עכשיו בוא נחזיר את זה שני מהלכים אחורנית, שלושה מהלכים אחורנית, אך לא בכל דבר מרשים לי. בשביל לבקש שאני אוכל להחזיר את המהלך של החיים שלי חמש שנים אחורנית, עשר שנים אחורנית, ולפעמים אף יותר שנים מאשר חי בעולם אחורנית - זה תלוי בעומק התשובה, זה קשר לשאלה כמה אני יכול לחזור אל התבנית הראשונה. כמה אני יכול לחזור עד שאני יכול להגיד - הנה אני שוב עומד במשבצת הראשונה.

בחלק הקודם של המאמר הוא שאל את השאלה על ירידת הנשמה ועסק במשולש: עולם, שנה, נפש. הוא הסביר שהשנה היא בעצם ההגדרה של הזמן, מעבר לתחום הפיזי שלה זו הגדרה של תנועת הנפש בתוך המציאות. זו התנועה של 'הרצוא והשוב' התמידי של החיות בתוך המציאות. הסברנו שהשנה היא בעצם התוצאה של התנועה של 'רצוא ושוב' ו'מטי ולא מטי', תוצאה של התנועה של הנפש ששופעת בתוך הדברים וחוזרת ויוצאת מהם, הלוך ושוב.

עולם - בחינת העולם

ומעתה יש להבין פירוש וענין לשון עולם מהו. דהנה החיות אלקי שבכל עולם, המתלבש בו להחיותו הנקרא נפש, בכל עולם ישנה חיות אלוקית שמחייה אותו. בכל עולם יש חיים פרטיים של דבר ויש את החיים הכללים של העולם. ה'חיים של העולם' זו החיות האלוקית, והיא נקראת נפש העולם. הוא כדמיון החיות של

את היסוד. כשאני מגיע עם החזרה עמוק מאוד אני מגיע עד כסא הכבוד או אף מעבר לכסא הכבוד, כפי שנאמר על מנשה שהקב"ה חתר חתירה מתחת לכסא הכבוד כדי שהתשובה שלו תגיע (ילקוט שמוני, מלכים ב, כא, סימן רמו).

יש סיפור שמתאר יפה את המהות של תשובה. סיפרו כי רבי שמחה בונים מפשיסחא במשך שנים רבות עסק בכל מיני דברים. מלבד זה שהיה חסיד בלובלין, הוא היה במשך שנים רוקח ובמשך שנים הוא היה גם סוחר שנוסע בין מקומות, ואז הוא היה נוסע לחוץ לארץ וחי כסוחר בחוץ לארץ - חיים קצת זרים. יש סיפור שהוא פגש אדם צעיר, והוא רצה לדבר איתו על תשובה, איך הוא עשה את זה? הוא הציע לו הוא לשחק איתו בשחמט. כשהם שיחקו הוא עשה בכוונה איזה מהלך לא נכון, ואחר כך כשהוא כאילו ראה שהמהלך הוא לא נכון, הוא אומר 'תן לי לחזור'. אחר כך שוב עם אותו כלי הוא עשה מהלך לא נכון, וחוזר ואומר 'תסלח לי תן לי לחזור'. עד שההוא פקעה סבלנותו, אז הוא אומר לו, 'כמה פעמים אתה יכול לעשות את זה?' אז ר שמחה בונים עונה לו, 'זכמה פעמים אתה יכול לעשות את זה וזה?'. והרי זה בדיוק מה שקורה כשבן אדם עושה תשובה גמורה, הוא בעצם שואל 'כמה מהלכים אני יכול לחזור?'. אז יש מי שעושה תשובה קטנה וחוזר שני מהלכים אחורנית, שלושה מהלכים אחורנית, ויש מן דבר כזה שאני מחזיר את כל המשחק - חוזר עד לנקודת המוצא שלו. יש מין נקודה כזו שבה אני מסיר את כל המשחק. גם בחיים, אני

שהעולם איננו חש במציאותה הנפרדת והנבדלת, אלא בתחושה די עמומה. בכל מציאות שהיא, נפשה של אותה מציאות איננה מודעת בשלמות למציאות. זהו ה'אני' שלה אבל הוא גם נסתר ממנה משום שהוא נעשה חלק ממהותה.

וכן אמרו חז"ל, בפרק קמא דברכות, מדובר שם על "ברכי נפשי את ה'" (תהילים קד, א), והוא אומר שכשם שהקדוש ברוך הוא ממלא את העולם, כך הנפש ממלאה את הגוף. כשם שהקדוש ברוך הוא רואה ואינו נראה, כך הנשמה רואה ואינה נראית, וכן הלאה באותו עניין. דיברנו כבר על הצירוף הזה, על היחס שיש בין הנשמה והקדוש ברוך הוא בעולמות, גם בגמרא הקשר הזה מדובר באותם המושגים ואחד מהם הוא "רואה ואינו נראה" (ברכות י.). ולכך נקראו בשם עולמות, שהוא גם כן לשון העלם, על שהם מעלימים ומסתירים. לכן הוא נקרא עולם, כי אחת המשמעויות שלו היא שהוא הדבר הנעלם, הדבר העטוף.

אך בחינת ההסתתר וההעלם הזה, הוא בא לפי ערך המדרגות של העולמות, מריש כל דרגין עד סוף כל דרגין כנ"ל. ההעלם הוא מהותי לעולמות. בכל עולם יש העלם של המהות הפנימית שלו, אבל פשוט שבעולם היותר עליון, שם אין ההסתתר כל כך. 'עליית העולמות' זוהי עלייה מעולם אטום לעולם שקוף יותר. העולם שלנו הוא עולם אטום לגמרי, לעומת זאת בעולמות אחרים, משום שהם בהירים יותר, הכוח המחייב ניכר יותר בתוכם. ההבדל בין העולם שלנו ועולם הבריאה הוא כמו ההבדל כשאני מכניס נר דולק

הנשמה בגוף שלה, שמסתתרת היא בגוף והגוף מלבישה ומעלימה. הוא חוזר כמה פעמים על הרעיון שעולם הוא לשון העלם. העולם הוא המכסה, הלבוש של הנפש. נפש של עולם היא החיות שמתלבשת בתוכו. הנפש הזו נמצאת בו, אבל באותו אופן שבו הנפש נמצאת בגוף; אין בגוף שלנו פינה מיוחדת או קופסה שבה נמצאת הנפש. הנפש היא הדבר המחיה והוא נסתר ואחר מאשר הגוף.

והרי זה כמו, על דרך משל, המלך שיושב בחדרו סגור וצפון, שהיכלו וחדרו מעלימו, בלתי הגלות נגלות לשום אדם. וכך למעלה, בחינת אור וחיות האלקי מאור אין סוף ברוך הוא, מלובש ונעלם בתוך כל עלמין, הוא נעלם, נסתר, מתחבא בתוך העולם. כמו שהמלך יושב חבוי צפון בהיכלו, כך האור האלוקי צפון בתוך המציאות. שהעולמות וההיכלות הן המה מסתירים על אור האלקי, לבלתי הגלות נגלות. וכמו שהנשמה המתלבשת בגוף היא נעלמת, שאינה נראית ונגלית. כשאנחנו מדברים על נפש העולם, בין אם נפש העולם שלנו או נפשו של עולם אחר, הנפש הזו איננה גלויה. הנפש איננה נמצאת משוטטת לבדה, אלא הנפש היא הדבר שמחייב דבר מתוך הגוף עצמו, היא חבויה בהיכלות הללו. העולם הזה מלביש את החיות, הוא מצעף אותה, מכסה ומסתיר אותה, מעצם היותו עולם. החיות האלוקית שאנחנו מדברים עליה, שהיא בבחינת התוך של העולם (ממלא כל עלמין), היא נמצאת במציאות בתוך העולם באופן שהיא איננה נראית וניכרת בו. היא נמצאת בתוך העולם באופן כזה

את השירה הזאת, לא אצל האריה ולא אצל הצפרדע, אנחנו לא רואים את ההתבטאות הזאת. ואפילו בזה העולם ממש, הנה הגלגלים יש בהם עדיין מבחינת הביטול, כמו גלגל השמש שמשתחוה כלפי מערב, וכן שאר הגלגלים. הם כולם משתחווים. כבר הזכרתי כמה פעמים שאצלנו הצד הקדוש הוא המערב ולא המזרח, לכן הקדושה נמצאת תמיד בצד המערב של הדברים. לכן השמש משתחוה לקב"ה - היא עושה סיבוב ומשתחוה כשהיא מעריבה. אגב המבנה הזה הוא נכון גם במשכן וגם במקדש - קודש הקודשים נמצא בקצה המערבי של המבנה בעוד שבצד המזרחי היה השער. אפשר תמיד לראות שאצלנו הצד המערבי הוא הצד של הקדושה.

מה שאין כן היסודות שתחת גלגל הירח, שהם חומרים עבים כמו עפר הארץ הגשמית, הם לא מראים שום סימנים של התייחסות. הם דוממים לא מפני שאין בהם חיות אלוקית, הרי כבר אמרנו שהחיות האלוקית היא חיו של כל דבר במציאות, אלא משום שהם אינם מרגישים אותה. החומר שלהם גס ולכן הוא איננו מרגיש את מהות הנפש שלו. בתוך המציאות שלנו, ההבדל בין אדם לבין חיה/צמח הוא אותו הבדל של השקיפות כלפי נפשו. האדם הוא יצור דק יותר, אמנם בעל מוח חומרי, אבל הוא פחות עבה ומגושם ממוח של יצורים אחרים. מסיבה זו אנחנו מסוגלים לחוש דברים עליונים. יצורים אחרים אינם יכולים לחוש, לא מפני שאין בהם נשמה וחיות אלוקים, אלא מפני שהחומר שלהם

כלי: אם הכנסתי לתוך סיר של מתכת אז לא אראה את הנר או הרבה מן האור שהוא מפיק, אך אם אכניס לתוך כלי שעשוי נייר, למרות שאינני אראה את הנר בעצמו, אראה הרבה יותר אור. חלק מן ההגדרה של העולם שלנו הוא שהוא עולם אטום. עולמות היצירה והבריאה הם עולמות שקוראים להם בשפות אחרות "טרנסלוסנט", זה עולם שבו אני יכול לראות את האור מהצד השני, אך אינני רואה אותו בעצמו. עולם האצילות הוא כל כך דק שהוא טרנספרטנטי, הוא שקוף. כל העניין של עליית העולמות הוא עניין של זיכוך העולם, שהיא מידת השקיפות של העולם כלפי האור האלוקי. בכל מקום יש אינטראקציה בין האור והעולם, אבל ככל שהעולם נמוך יותר, אני רואה אותה פחות.

אך בריבוי ירידת המדרגות מעילה לעלול עד סיום עולם העשיה, כמו בעולם הזה השפל שלנו, ההסתר וההעלם בתכלית החושך, עד שנראים השמים והארץ בבחינת גשם נפרד ממש, בלתי בחינת ביטול. בעולם שלנו אנו רואים את הדברים והם אינם מתייחסים בכלל אל האלוקי, מה שאין כן למעלה מזה העולם החומרי, אפילו בעולם שהוא גבוה רק קצת מעלינו, הרי נאמר "וצבא השמים לך משתחווים" (נחמיה ט, ו), אפילו צבא השמים ממש, אינו מראה את הביטול שלו כלפי הקדושה. בפרק שירה ישנה השירה של כל הדברים; כל היצורים שרים איזושהי שירה מיוחדת. (גם האדם יכול לשיר, אבל אין לו שירה מהותית שנובעת מעצם מהותו). עם כל זאת, אני לא רואה

ומסתירים את המבנה שתחתם, כשירידו את הפיגומים וההסתרים הללו יהיה אפשר לראות את האור האלוקי בלי שהוא יהיה מוסתר. עכשיו אנחנו במצב שבו המציאות החומרית לא נותנת לנו לראות שום מציאות אחרת. הרמב"ם בהקדמה לפרקי אבות אומר שכמו שהעיוור לא מסוגל לדעת מה זה צבע, כך אדם הקשור בחיי הגוף איננו מסוגל להבין את הדברים הרוחניים. הוא מגדיר פה את אותה ההגדרה - כשאני חיי בחיי הגוף אינני יכול להבין דברים במישור אחר. מפני שכל מבנה החשיבה והתפיסה שלי קשור בחומר אינני יכול לקלוט מציאויות אחרות. זה כמו הסיפור על אדם עיוור ששואל מישהו מה זה לבן? קשה להסביר דבר כזה. הוא אומר לו שלבן זה כמו ברבור, שואל העיוור מה זה ברבור? הוא אומר לו שזה עוף שיש לו צוואר עקום ומעוקל, שואל העיוור מה זה צוואר מעוקל? אז הוא לוקח את הזרוע של העיוור ומעקם אותה, והעיוור אומר "או, עכשיו אני יודע מה זה לבן".

כשצריך להסביר לאדם שחי בתפיסה חומרית משהו בלתי חומרי, יש צורך להשתמש במשלים. כשאומרים שלמלאך יש שש כנפיים זה בעצם לא אומר שום דבר, זה ניסיון די עלוב להסביר מהות על ידי ביטויים ושפה שאינם שייכים אליה. כשאני מנסה להסביר למישהו מה זה מלאך ואני אומר לו שיש לו שלוש כנפיים, מה זה בעצם אומר? יש אוסף עצום של ציורי מלאכים וכל המלאכים האלה מצויירים עם כנפיים של ברבור. זה הדימוי שאני מדמה לעצמי, מה זה אומר

הוא כל כך עבה עד שהם לא מסוגלים לחוש. ההבדל ביננו לבין אחרים הוא השקיפות, העבודה שהכלים החומריים שלנו הם מסוג יותר מעולה, הם שמאפשרים לנו לחוש דברים עליונים. כשאנו עולים ברום המעלות, אנו מגיעים למהויות שבהן החומר עצמו, ההעלם של העולם, הוא מסוג עדין יותר.

וזה שכתוב לעתיד לבוא (בישעיה נא, ו) "כי שמים כעשן נמלחו והארץ כבגד תבלה", "כי יכלר" בחינת חומריות שלהם, הוא אומר שהכוונה בזה שהשמים והארץ יבלו, שיבלה החלק החומרי והגס של העולם. ויתחדש אור בריאה חדשה, בחינת שמים וארץ חדשים שהוא כמו שכתוב: "כי כאשר השמים החדשים והארץ החדשה אשר אני עושה" (ישעיהו סו, כב), דוקא, שלא יהיו מסתירים ומעלימים על אור וחיות הנמשך מאין סוף בורך הוא, שיתגלה כבוד ה' בלתי הסתר והעלם וכמו שכתוב: "כי עין בעין יראו כו' ונגלה כבוד ה'" (ישעיהו נב, ח). הוא אומר ששמים וארץ חדשים, אין הכוונה שהם ילבשו צורה פיזית חדשה, אלא שכעת הם מעובים וזה יוצר אטימות. הקדוש ברוך הוא יעשה שמיים חדשים במובן שהשמיים והארץ יאבדו את המהות האטומה שלהם. זה כמו בגד חדש שהבד שלו עבה ואחרי המון שימוש וכביסה הוא מתבלה ומדקק, זה מה שאומר הפסוק "שמים כעשן נמלחו והארץ כבד תבלה" (ישעיהו נא, ו), זה אותו סוג של שחיקה וכשהדבר הזה נשחק הוא נהיה שקוף ודק יותר. כשבונים בניין ומקיפים אותו מכל כיוון בפיגומים, הפיגומים הם גסים

יודעים שאלו רק משלים שמסייעים לנו לתפוס משהו מורכב.

לכן הוא אמר שההיקף של החומר מונע מאיתנו את הראיה, אך "כאשר השמיים והארץ החדשים" - אז השמיים נפתחים, הם מאבדים מן האטימות שלהם, ואז "עין בעין יראו". במקום לעמוד בפני מסך אטום, אני עומד בפני דבר שבצד השני שלו יש חור; אני יכול לראות מה נעשה בצד השני של המציאות.

עד פה הוא הסביר את 'ממלא כל עלמין' בהגדרה של עולם, שנה נפש. הוא דיבר על ההיקף של ממלא כל עלמין: על כח החיים ועל כח ההויה שיש בכל מציאות לפי מהותה וערכה. הכח הזה הוא נמצא בכל המציאות, אך ככל שהעולם נמוך יותר - ההכרה בזה שיש לו נפש היא קטנה יותר, עד שאנחנו מגיעים לדבר שאינו יכול לראות נפש בכלל, מגיעים לדבר שמה שניתן לראות הוא הכיסוי והחומר בלבד.

לגבי המלאך? למעשה, זה לא אומר שום דבר. זה כמו במשל שסיפרנו: ברגע שאני יודע את התמונה - מה זה לבן או מה זה ברבור - אני יכול להבין שיש איזשהי נקודת מגע, אבל אינני יכול להגיע לכך בדרך ההפוכה. כשאני יודע מה זה מלאך, אני יכול להבין מדוע אומרים שיש לו שש כנפיים, או מדוע אומרים שיש לו כף רגל של עגל. אני גם יכול להבין שאני עושה משל וביטוי. ברצוני לומר, לשם הבהרה, שהבעיות הללו לא קיימות רק בתחום הרוחני. פעם סיפר פיזיקאי מפורסם שהוא תמיד מתאר לעצמו את האלקטרונים בתוך הגרעין האטומי כמו כדורים אדומים קטנים שמסתובבים. הוא אומר שלמרות שהוא יודע שהקיום שלהם בכלל לא דומה לזה, בשבילו, כדי שהוא יהיה מסוגל לבנות איזו ויזואליזציה, נוח לו לחשוב עליהם בתור כדורים אדומים קטנים שמסתובבים. כשאנחנו לומדים וחושבים על דברים כאלה אנחנו מנסים לצייר לעצמנו תמונה, כמובן שאנחנו

גיליון שבועי עם ביאורי חסידות של הרב עדין אבן-ישראל שטיינזלץ זצ"ל

הרב עדין אבן-ישראל שטיינזלץ זצ"ל, שנודע במהלך השנים בשל פירושו לתלמוד, היה גם מורה לחסידות. סגנונו הקולח, ישיר והפשוט, מבקש לבאר את תורת החסידות העמוקה באופן נהיר ורלוונטי מתמיד. במשך כשישים שנה מסר הרב שיעור שבועי בחסידות, "חוגי חן למשנת חב"ד", אשר עסק בספרי היסוד של תורת חב"ד.

בגיליונות השבועיים מובאים ביאורים על ספרי 'תורה אור' ו-'ליקוטי תורה', שהם קבצי מאמרי חסידות מעמיקים מאת ר' שניאור זלמן מליאדי - בעל התניא ומייסד חסידות חב"ד - על פי סדר פרשות השבוע. בשיחה חיה ובחן, מבאר הרב את מושגי היסוד והשקפתה של החסידות, ומכניס את פנימיותם של המאמרים אל תוך עולמם ונפשם של הלומדים. השיעורים והגיליונות מכוונים להאיר ולעורר את השומעים לחיות, התלהבות וכנות בעבודת ה'; לתפילה, התמסרות ודבקות בקב"ה.

לתרומה עבור הגיליון
תרומה מומלצת: ₪ 2

לקבלת גיליון
שבועי דיגיטלי

המעוניין לקבל את הגיליון בכל שבוע, מודפס או דיגיטלי, מוזמן ליצור קשר:

TalmideiHarav@gmail.com | 055-663-1275

מרכז שטיינזלץ
למד את עמי

